

 ΑΡΝΟΣ βιβλία με στόχο!

Κείμενα Λογοτεχνίας

Τετράδιο Σπουδής

α τεύχος

Προετοιμασία για Πανελλήνιες - Πανεπιστήμιο

α' Λυκείου

Γ. ΞΕΦΕΡΗΣ
1900-1971

 ΑΡΝΟΣ
Online Education

★ **100%** ★
ΕΠΙΤΥΧΙΑ
Μέθοδος
ΑΡΝΟΣ

Φροντιστηριακό Εγχειρίδιο για Διδασκαλία & Μελέτη

Τετράδιο Σπουδής - Γιατί;

Το Τετράδιο Σπουδής ΑΡΝΟΣ είναι βασισμένο στη Μέθοδο ΑΡΝΟΣ, ένα σύστημα μάθησης με Στόχους – Υλοποίηση – Πιστοποίηση.

Βοηθάει το μαθητή να οικοδομήσει τη σκέψη του βήμα-βήμα, απλά και κατανοητά. Είναι Φροντιστηριακό Εγχειρίδιο βάσει του οποίου γίνεται η διδασκαλία στο online μάθημα με «φυσικό» τρόπο. Ο δάσκαλος γράφει και υπογραμμίζει παράλληλα με το μαθητή.

Το Τετράδιο Σπουδής αποτελείται από:

- ★ Οπτικοποιημένη Θεωρία με ροή & συνέχεια
- ★ Ασκήσεις για Διδασκαλία και Εξάσκηση
- ★ Συνδυαστικές και Επαναληπτικές Ασκήσεις
- ★ Θέματα Προσομοίωσης Εξετάσεων

Πιστοποίηση Γνώσεων

Σε προγραμματισμένες ημερομηνίες διεξάγονται online ή/και δια ζώσης **Επαναληπτικά Τεστ Αξιολόγησης** στα οποία ο μαθητής πιστοποιεί και επαληθεύει τις γνώσεις του.

Για τους Γονείς

Πώς ο γονέας μπορεί να έχει εικόνα και εποπτεία στην πρόοδο του παιδιού του;

Το Τετράδιο Σπουδής είναι σχεδιασμένο με τέτοιον τρόπο για τη βήμα – βήμα εξάσκηση του μαθητή, μεταβαίνοντας με ασφάλεια από τα πιο απλά στα πιο σύνθετα. Επίσης, είναι ένας φυσικός τρόπος ο Γονέας να ελέγχει την πρόοδο του παιδιού του.

Πώς γίνεται η εποπτεία από το γονέα;

Σε κάθε μάθημα ελέγχει την ορθότητα των λύσεων, την κατανόηση και τη συμμετοχή του παιδιού στα μαθήματα.

Διδασκαλία στον ΑΡΝΟ σημαίνει:

- ★ Απεριόριστη μελέτη με video lessons
- ★ Αυτομάθηση στο App Arnos Learn
- ★ Coaching εξατομικευμένο
- ★ Μοτίβα Μάθησης και Εξάσκησης
- ★ Κάθε Απορία για εμάς είναι Πρόκληση!

★ Μέθοδος ΑΡΝΟΣ

Η **Μέθοδος ΑΡΝΟΣ** οδηγεί κάθε μαθητή, ανεξαρτήτως γνώσεων ή επιπέδου, να μελετά από το επίπεδο όπου αισθάνεται άνετα, ώστε να διαμορφώσει γερές βάσεις για μάθηση.

Live Διδασκαλία Το online μάθημα γίνεται με φυσικό τρόπο, γιατί συνδυάζει την Τεχνολογία, το Πνεύμα, την Οργάνωση και την Εμπειρία.

Τετράδιο Σπουδής Είναι ο οδηγός για τη διδασκαλία του μαθήματος, την εξάσκηση του μαθητή και την πραγματοποίηση της online διδασκαλίας με Λόγο, Εικόνα και Παρατήρηση.

Καθηγητής Είναι ο σκηνοθέτης της διδακτικής πράξης, ο οποίος δρα σε ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό οικοσύστημα με Στόχους, Μαθησιακό Πλάνο και Ευθύνη.

«Μέθοδος ΑΡΝΟΣ... το καταστάλαγμα μιας πορείας 35 ετών με εκπαιδευτικές και εκδοτικές επιτυχίες, με ταξίδια πολιτισμού, συμμετοχή σε Διεθνείς Εκθέσεις και αποτυχίες... μα, κυρίως, η παρακαταθήκη του ζευγολάτη πατέρα - Αρνού.»

Γιάννης Π. Κρόκος

Τετράδιο Σπουδής

Τεύχος Α΄

Λογοτεχνία Α΄ Λυκείου

Φροντιστηριακό Εγχειρίδιο
για Διδασκαλία και Μελέτη

- Οδηγός για τη Διδασκαλία του Καθηγητή
- Οδηγός για τη Μελέτη του Μαθητή
- Διδασκαλία Online με φυσικό τρόπο
- Τόπος Εποπτείας Προόδου από το Γονέα
- Διδασκαλία με Πιστοποιημένους Καθηγητές ΑΡΝΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2021

Λογοτεχνία Α΄ Λυκείου – Τετράδιο Σπουδής 1^ο τεύχος

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή και μετάδοση έστω και μιας σελίδας του παρόντος βιβλίου κατά παράφραση ή διασκευή με οποιονδήποτε τρόπο (μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό κ.λπ. – Ν. 2121/93, άρθρο 51).

Η απαγόρευση αυτή ισχύει και για τις δημόσιες υπηρεσίες, βιβλιοθήκες, οργανισμούς κ.λπ. (άρθρο 18). Οι παραβάτες διώκονται (άρθρο 13) και τους επιβάλλονται κατάσχεση, αστικές και ποινικές κυρώσεις σύμφωνα με το νόμο (άρθρο 64-66).

Συντακτική Ομάδα Κέντρου ΑΡΝΟΣ

Διευθυντής σειράς:

Ιωάννης Π. Κρόκος

Συνεργάστηκαν:

Αναστασία Τετεπουλίδου

Αγγελική Χαιρέτη

ΑΡΝΟΣ ONLINE EDUCATION

Περιεχόμενα

Πρόλογος	2
∞ Ασκήσεις εμπέδωσης της θεωρίας ∞	4
∞ Θεματικές Ενότητες ∞	16
A. Τα Φύλα στη Λογοτεχνία	16
«Του νεκρού αδελφού»	16
«Της νύφης που κακοπάθησε»	24
«Η αρπαγή της γυναίκας του Διγενή»	30
Βιτσέντζος Κορνάρος, «Ερωτόκριτος»	34
Ανδρέας Λασκαράτος, «Τα μυστήρια της Κεφαλονιάς»	40
Γρηγόριος Παλαιολόγος, «Ο Πολυπαθής».....	45
Μ. Καραγάτσης, «Γιούγκερμαν»	50
∞ Κριτήρια αξιολόγησης ∞	59
Βιβλιογραφία	80

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Πρόλογος

Το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στην Α΄ Λυκείου διδάσκεται επί δύο ώρες την εβδομάδα. Η ιδιαιτερότητα του μαθήματος έγκειται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη ύλη, αλλά ελεύθερη επιλογή από μια μεγάλη παρακαταθήκη κειμένων της ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας. Συστήνεται, ωστόσο, τα κείμενα που διδάσκονται να υπάγονται στις δύο θεματικές ενότητες που έχουν οριστεί από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών. Οι θεματικές ενότητες που εξετάζονται στην Α΄ τάξη είναι «**Τα φύλα στη λογοτεχνία**» και «**Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση**». Η Τρίτη θεματική ενότητα (Θέατρο) συνήθως δεν εξετάζεται. Στο παρόν τεύχος θα επικεντρωθούμε στην πρώτη θεματική ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία», μέσα από τη γνωριμία μας με επτά λογοτεχνικά κείμενα του νεοελληνικού λογοτεχνικού κανόνα και την επίλυση πέντε κριτηρίων αξιολόγησης, με ασκήσεις που εμπνέονται στις οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας.

Σκοποθεσία:

Με τη διδασκαλία της παρούσας διδακτικής ενότητας επιδιώκεται οι μαθητές:

- ✚ Να εξετάσουν θέματα που από αιώνες τροφοδοτούν την ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία και να παρακολουθήσουν τις μεταβολές, παραλλαγές και ομοιότητες που αυτά παρουσιάζουν διαχρονικά.
- ✚ Να συνειδητοποιήσουν την ιστορικότητα των κειμένων, δηλαδή την πολυσύνθετη αλληλεπίδραση των κειμένων με το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο αυτά γεννήθηκαν και διαβάστηκαν.
- ✚ Να κατανοήσουν ότι το θέμα των φύλων στη λογοτεχνία σχετίζεται με και εμπεριέχει πολλά άλλα θέματα: τη σχέση πατέρα-κόρης, αδελφού-αδελφής, μητέρας-γιου, του έρωτα, του γάμου, της οικογένειας, της καλλιτεχνικής δημιουργίας.
- ✚ Να εξετάσουν τους ανθρώπινους τύπους που μπορούν να απομονωθούν από το γενικότερο θέμα: π.χ. ο πατέρας-αφέντης, ο ερωτευμένος νέος, η ερωτευμένη νέα, ο πιστός φίλος.
- ✚ Να συνειδητοποιήσουν ότι οι ρόλοι και η εικόνα των φύλων καθορίζονται από το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό πλαίσιο.
- ✚ Να κατανοήσουν ότι η ταυτότητα του φύλου κατασκευάζεται μέσα από τον λόγο διαφόρων κειμενικών ειδών και ιδιαίτερα της λογοτεχνίας.
- ✚ Να διερευνήσουν τα κοινωνικά στερεότυπα περί φύλου και τις λογοτεχνικές εικόνες των ταυτοτήτων του φύλου.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

- ✚ Να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες η λογοτεχνία κατασκευάζει εικόνες του φύλου.
- ✚ Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία μπορεί να αναπαράγει αλλά και να τροποποιεί ή να ανατρέπει κοινωνικά στερεότυπα.
- ✚ Να κατανοήσουν ότι το αυτοβιογραφικό στοιχείο υπεισέρχεται μεν στην αφήγηση αλλά η ταυτότητα του συγγραφέα δεν ταυτίζεται ούτε με την ταυτότητα του αφηγητή ούτε με την ταυτότητα κάποιου από τους ήρωες.
- ✚ Να αναστοχαστούν τη δική τους διαδρομή για τη συγκρότηση της ταυτότητάς τους.

Δεξιότητες:

Μετά το πέρας της διδασκαλίας της θεματικής ενότητας οι μαθητές θα είναι σε θέση:

- ✚ Να σχολιάζουν τις κοινωνικές παραμέτρους που προσδιορίζουν την υποκειμενικότητα ανδρών και γυναικών (ανάγκες, δυνατότητες, συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς, οριοθετήσεις, κ.λπ.), όπως φαίνονται στα κείμενα.
- ✚ Να εντοπίζουν στα κείμενα τη φωνή/ές που μιλά/ούν για τα φύλα, τον ρόλο, την υποκειμενικότητα, τις σχέσεις τους.
- ✚ Να ανιχνεύουν τις αφηγηματικές τεχνικές με τις οποίες κατασκευάζονται οι ταυτότητες του φύλου στα κείμενα.
- ✚ Να ερμηνεύουν τις παραπάνω επισημάνσεις τους με βάση τον χώρο, τον χρόνο, την ιδεολογία της εποχής και του συγγραφέα, αλλά και του αφηγητή.
- ✚ Να συγκρίνουν δύο και περισσότερα κείμενα, να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές στον χειρισμό του θέματος, έχοντας ως άξονες παρατήρησης υποθέματα του κεντρικού θέματος και ως κριτήρια ερμηνείας τον χώρο, τον χρόνο, την ιδεολογία της εποχής και του συγγραφέα, κ.λπ.
- ✚ Να συγκρίνουν τον λόγο της λογοτεχνίας περί φύλων με άλλους λόγους όπως ο δημοσιογραφικός ή ο επιστημονικός.
- ✚ Να ανιχνεύουν κοινωνικά στερεότυπα σε κάθε είδους κείμενο αλλά και να ελέγχουν αν το λογοτεχνικό κείμενο τα αναπαράγει ή τα ανατρέπει.
- ✚ Να συνδέουν τις παραπάνω παρατηρήσεις τους από τα κείμενα με έργα άλλων τεχνών αλλά και με την εμπειρία τους από την καθημερινή ζωή.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Ω Ασκήσεις εμπέδωσης της θεωρίας Ω

Ασκήσεις στα Εκφραστικά μέσα

1. Να χαρακτηρίσετε το ύφος στο παρακάτω ποίημα. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες αναφορές μέσα από το ποίημα.

Κ.Π. Καβάφης, «Καισαρίων»

Έν μέρει για νά έξακριβώσω μιά εποχή,
έν μέρει καί τήν ώρα νά περάσω,
τήν νύχτα χθές πήρα μιά συλλογή
έπιγραφῶν τῶν Πτολεμαίων νά διαβάσω.
Οἱ ἄφθονοι ἔπαινοι κ' ἡ κολακεῖες
εἰς ὅλους μοιάζουν. Ὅλοι εἶναι λαμπροί,
ἔνδοξοι, κραταιοί, ἀγαθοεργοί·
κάθ' ἐπιχείρησις τῶν σοφοτάτη.
Ἄν πεῖς γιά τές γυναῖκες τῆς γενιᾶς, κι αὐτές,
ὅλες ἢ Βερενίκες κ' ἢ Κλεοπάτρες θαυμαστές.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

2. Στο παρακάτω ποίημα να εντοπίσετε τις εγκλίσεις των ρημάτων που χρησιμοποιούνται και να επισημάνετε τη λειτουργία τους.

Τάσος Λειβαδίτης, «Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος»

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος

θα πρέπει να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό.

Αποβραδís στην απομόνωσή θα γράψεις ένα μεγάλο τρυφερό γράμμα στη μάνα σου

θα γράψεις στον τοίχο την ημερομηνία, τ' αρχικά του ονόματός σου και μια λέξη: Ειρήνη
σα να 'γραφες όλη την ιστορία της ζωής σου.

Να μπορείς να πεθάνεις ένα οποιοδήποτε πρωινό

να μπορείς να σταθείς μπροστά στα έξη ντουφέκια

σα να στεκόσουνα μπροστά σ' ολάκαιρο το μέλλον.

Να μπορείς, απάνω απ' την ομοβροντία που σε σκοτώνει

εσύ ν' ακούς τα εκατομμύρια των απλών ανθρώπων που τραγουδώντας πολεμάνε για την
ειρήνη.

Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

3. Να εντοπίσετε τις εικόνες στο ακόλουθο απόσπασμα από την ποιητική σύνθεση του Διονύσιου Σολωμού, *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*.

Διονύσιος Σολωμός, «Ο πειρασμός»

Έστησ' ο Έρωτας χορό με τον ξανθόν Απρίλη,
Κι η φύσις ήρε την καλή και τη γλυκιά της ώρα,
Και μες στη σκιά που φούντωσε και κλει δροσιές και μόσχους
Ανάκουστος κιλαϊδισμός και λιποθυμισμένος.
Νερά καθάρια και γλυκά, νερά χαριτωμένα,
Χύνονται μες στην άβυσσο τη μόσχοβολισμένη,
Και παίρνουνε το μόσχο της, κι αφήνουν τη δροσιά τους,
Κι ούλα στον ήλιο δείχνοντας τα πλούτια της πηγής τους,
Τρέχουν εδώ, τρέχουν εκεί, και κάνουν σαν αηδόνια.
Έξ' αναβρύζει κι η ζωή σ' γη, σ' ουρανό, σε κύμα.
Αλλά στης λίμνης το νερό, π' ακίνητο 'ναι κι άσπρο,
Ακίνητ' όπου κι αν ιδείς, και κατάσπρ' ως τον πάτο,
Με μικρόν ίσκιον άγνωρον έπαιξ' η πεταλούδα,
Που 'χ' ευωδίζει τς ύπνους της μέσα στον άγριο κρίνο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

4. Να εντοπίσετε τα σχήματα λόγου στα παρακάτω ποιήματα και να επισημάνετε την αισθητική τους λειτουργία.

Α) Γιώργης Παυλόπουλος, «Τα αντικλείδια»

Ἡ Ποίηση εἶναι μιά πόρτα ἀνοιχτή.

Πολλοί κοιτάζουν μέσα χωρίς νά βλέπουν τίποτα καί προσπερνοῦνε. Ὅμως μερικοί κάτι βλέπουν, τό μάτι τους ἀρπάζει κάτι καί μαγεμένοι πηγαίνουνε νά μποῦν.

Ἡ πόρτα τότε κλείνει. Χτυπᾶνε μά κανεῖς δέν τούς ἀνοίγει. Ψάχνουνε γιά τό κλειδί.

Κανεῖς δέν ξέρει ποιός τό ἔχει. Ἀκόμη καί τή ζωή τους κάποτε χαλᾶνε μάταια γυρεύοντας τό μυστικό νά τήν ἀνοίξουν.

Φτιάχνουν ἀντικλείδια. Προσπαθοῦν.

Ἡ πόρτα δέν ἀνοίγει πιά. Δέν ἄνοιξε ποτέ γιά ὅσους μπόρεσαν νά ἰδοῦν στό βάθος.

Ἴσως τά ποιήματα πού γράφτηκαν ἀπό τότε πού ὑπάρχει ὁ κόσμος εἶναι μιά ἀτέλειωτη ἀρμαθιά ἀντικλείδια γιά ν' ἀνοίξουμε τήν πόρτα τῆς Ποίησης.

Μά ἡ Ποίηση εἶναι μιά πόρτα ἀνοιχτή.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

.....
.....
.....
.....

Β) Κική Δημουλά, «Τα πάθη της βροχής»

Εν μέσω λογισμών και παραλογισμών
άρχισε κι η βροχή να λιώνει τα μεσάνυχτα
μ' αυτόν τον νικημένο πάντα ήχο
σι, σι, σι.

Ήχος συρτός, συλλογιστός, συνέρημος,
ήχος κανονικός κανονικής βροχής.

Όμως ο παραλογισμός
άλλη γραφή κι άλλην ανάγνωση
μου 'μαθε για τους ήχους.

Κι όλη τη νύχτα ακούω και διαβάζω τη βροχή,
σίγμα πλάι σε γιώτα, γιώτα κοντά στο σίγμα,
κρυστάλλινα ψηφία που τσουγκρίζουν
και μουρμουρίζουν ένα εσύ, εσύ, εσύ.

Κάθε σταγόνα κι ένα εσύ,
όλη τη νύχτα

ο ίδιος παρεξηγημένος ήχος,
αξημέρωτος ήχος,

αξημέρωτη ανάγκη εσύ,
βραδύγλωσση βροχή,

σαν πρόθεση ναυαγισμένη
κάτι μακρύ να διηγηθεί

και λέει μόνο εσύ, εσύ,
νοσταλγία δισύλλαβη,

ένταση μονολεκτική,
το ένα εσύ σαν μνήμη,

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

το άλλο σαν μομφή
και σαν μοιρολατρία,
τόση βροχή για μια απουσία,
τόση αγρύπνια για μια λέξη,
πολύ με ζάλισε απόψε η βροχή
μ' αυτή της τη μεροληψία
όλο εσύ, εσύ, εσύ,
σαν όλα τ' άλλα να 'ναι αμελητέα
και μόνο εσύ, εσύ, εσύ.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε τα ρηματικά πρόσωπα που αξιοποιούνται στο παρακάτω απόσπασμα. Τι προσδίδει στον λόγο η χρήση των συγκεκριμένων ρηματικών προσώπων;

Άλκη Ζέη, Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της

Λένε πως δε γίνεται να θυμάσαι από τη στιγμή που γεννιέσαι. Λένε πως οι πρώτες εικόνες της ζωής σου έρχονται στον νου πολύ αργότερα, μα κι αυτές είναι σκόρπιες και θαμπές. Ας λένε. Σε λίγο θα κλείσω τα δεκατρία. Τη στιγμή όμως που γεννήθηκα τη βλέπω μπροστά μου ολοκάθαρα. Είναι, λέει, γιατί έχω ακούσει να τη διηγούνται, και νομίζω... Τι νομίζω, αφού μου παρουσιάζεται σαν τα σλάιντς από το ταξίδι μας στη Δανία που προβάλλει ο μπαμπάς να το δουν οι φίλοι. Άκου το φαντάστηκα!

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

.....

.....

.....

.....

.....

Ασκήσεις στη θεωρία της αφηγηματολογίας

1. Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από την *Έβελν* του Τζέιμς Τζόυς. Θεωρείτε πως η αφήγηση στο συγκεκριμένο απόσπασμα είναι γραμμική; Αν όχι, με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η ανατροπή της γραμμικότητας στην αφήγηση;

Τζέιμς Τζόυς, «Η Έβελν»

Ναι, ήταν έτοιμη ν' αρχίσει μια άλλη ζωή με τον Φρανκ. Ο Φρανκ ήταν πολύ καλός, ήταν σωστός άνδρας και ανοιχτόκαρδος. Απόψε αυτή και ο Φρανκ θα 'φευγαν οι δυο τους με το βαπόρι που 'φευγε απόψε, θα γινόταν γυναίκα του και θα ζούσαν στο σπίτι του Φρανκ, στο Μπουένος Άιρες. Θυμόταν σαν να 'ταν χτες την πρώτη φορά που τον συνάντησε. Εκείνος έμενε σ' ένα σπίτι απάνω στο μεγάλο δρόμο, η Έβελν είχε γνωστούς σ' αυτό το σπίτι. Ήταν πριν λίγες βδομάδες. Ο Φρανκ στεκόταν όρθιος στην εξώπορτα με το κασκέτο του λίγο σπρωγμένο προς τα πίσω, τα μαλλιά του που 'πεφταν ακατάστατα πάνω στο ηλιοκαμένο του μέτωπο. Έτσι γνωρίστηκαν· από κείνο το βράδυ ερχόταν και την περίμενε μπροστά στο μαγαζί και τη συνόδευε σπίτι της. Πήγαινε στο θέατρο και είδανε την Μποέμι και αισθάνθηκε πολύ περήφανη που πήρανε τόσο καλές και ακριβές θέσεις. Ο Φρανκ λάτρευε τη μουσική και τραγουδούσε και κανένα τραγουδάκι. Οι άνθρωποι γύρω τους κατάλαβαν πως ήτανε ερωτευμένοι οι δυο τους. Κι όταν, ακολουθώντας την ορχήστρα, άρχισε να σιγοτραγουδάει εκείνο το τραγούδι για το κορίτσι που αγάπησε ένα ναύτη, εκείνη κοίταζε γύρω της κι αισθάνθηκε πολύ ευχάριστα ταραγμένη. Την πείραζε, φωνάζοντάς την Παπαρούνα. Στην αρχή όταν τον πρωτογνώρισε, ήταν πολύ ευχαριστημένη που είχε κι αυτή φίλο· έπειτα άρχισε να τον αγαπάει. Της είχε πει ιστορίες για μακρινές χώρες. Είχε αρχίσει σαν μούτσος με μια λίρα το μήνα, σ' ένα καράβι της Άλλαν Λάιν που πήγαινε στον Καναδά. Της έλεγε τα ονόματα των караβιών και τις εταιρείες που δούλεψε. Ο ίδιος είχε περάσει το στενό του Μαγγελάνου και της διηγήθηκε τρομερές

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

ιστορίες για τους Παταγόνες. Τέλος είχε βρει μια καλή δουλειά στο Μπουένος Άιρες, και τώρα είχε γυρίσει στην πατρίδα για διακοπές...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Να χαρακτηρίσετε τον αφηγητή και την εστίαση στα παρακάτω αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων.

A) Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Η Νοσταλγός»

Ο νέος ίστατο πλησίον του αιγιαλού, όπου αλλεπάλληλα μετ' ελαφρού φλοίσβου προσπίπτοντα τα κύματα κατεπίνοντο υπό της άμμου, χωρίς ν' αποκάμνωσι ταύτα από το αέναον μονότονον παιγνίδιον, χωρίς να χορταίνει εκείνη από το αιώνιον αλμυρόν πότισμα. Η νεαρά γυνή ήτο επί του εξώστου της οικίας, την οποίαν είχεν ενοικιάσει όπως δεχθή αυτήν ο σύζυγός της, πρεσβύτης πενήκοντα και τριών ετών, οικίας κειμένης παρά τον αιγιαλόν, εντός και εκτός του κύματος, κατά την πλημμύραν την οποίαν θα έφευρεν ο νότος ή την άμπωτιν την οποίαν θα επροξένει ο βορράς. Η βαρκούλα επάτει επί της ξηράς και εταλαντεύετο επί της θαλάσσης, με την πλώραν χωμένην εις την άμμον, με την πρύμνην σαλευομένην από το κύμα, βαρκούλα ελαφρά, κομψή, οξύπρωρος, χωρούσα τέσσαρας ή πέντε ανθρώπους.

.....

.....

.....

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

.....
.....
.....

Β) Γεώργιος Βιζυηνός, «Ποίος ήτον ο φονεύς του αδερφού μου»

Την άλλη την ημέρα ήτανε νάρθη ο καινούριος ο Δεσπότης. Οι επίτροποι και οι προεστοί επήγαν από νωρίς εις τον σιδηρόδρομο· οι δάσκαλοι με τα παιδιά του σχολείου αραδιασμένα· οι παππάδες και οι άλλοι χωριανοί εβγήκαν καμμιάν ώρα δρόμο, για να τον προσωπαντήσουν. Ο Μιχαήλος επήγε κ' εκείνος μαζί τους. Έμεινεν άδειο θαρρείς το χωριό. Η ώρα της πόστας ήλθε, μα δεν ανησύχησα για τον Χρηστάκη: Χωρίς άλλο θα έλθη με τη συνοδεία του Δεσπότη. Ο καιρός ήταν καλός κ' εγώ εφύλαγα στο παραθύρι. Σαν είδα τον κόσμο από μακρά που επέστρεφε, έσιαξα το φακίολι μου κ' εβγήκα ως έξω από το χωριό να φιλήσω κ' εγώ του Δεσπότη το χέρι. Τα εξαπτέρυγα και οι σημαίαις της εκκλησίας έλαμπαν από μακρυά εις τον ήλιο, και κατόπιν εγυάλιζαν οι σταυροί και τα φελώνια των παππάδων. Πίσω, στο ένα πλάγι, διέκρινα χρυσοσέλωτο το άσπρο άτι, που επήγαν για τον Δεσπότη· μα όσο και αν εκόντευε, Δεσπότης δεν εφάινετο επάνω του. Βγα! είπα με τον νου μου, και άρχησα να πλησιάζω ανήσυχη και βιαστική.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Να εντοπίσετε σε ποιο αφηγηματικό επίπεδο ανήκει το παρακάτω απόσπασμα (εξωδιηγητικό, διηγητικό, μεταδιηγητικό). Στη συνέχεια, να καταγράψετε ποια στοιχεία της αφηγηματικής θεωρίας, όπως τα έχετε διδαχθεί, παρουσιάζει ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο κείμενο.

Εμμανουήλ Ροΐδης, «Η Πάπισσα Ιωάννα»

Από τοῦ μέσου ἄρχονται συνήθως οἱ ἐπικοί ποιηταί· ταῦτο ποιοῦσι καὶ οἱ μυθιστοριογράφοι,

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

ὅσοι τὰς δεκατόμους τύχας τῶν Πόρθων καὶ Ἀραμίδων παραγγέλουσιν ὑπομισθίῳ ἐφημερίδι νὰ ὀνομάσῃ, ἀριστοτελικῇ ἀδείᾳ, ἐποποιίας· ἔπειτα ὁ ἥρωσ, ὅταν εὖρη εὐκαιρίαν, ἐντὸς σπηλαίου ἢ ἀνακτόρου, ἐπὶ εὐόδους χλόης ἢ μαλακῆς κλίνης διηγεῖται τὰ προηγούμενα τῇ ἐρωμένῃ, ἐπεὶ εὐνῆς καὶ φιλότητος ἐξ ἔρον ἔντο.

Οὕτω θέλει ὁ Λατῖνος Ὁράτιος ἐν τῇ Ποιητικῇ· τοῦτο συνιστᾷσι καὶ οἱ βιβλιοπῶλαι, ὁσάκις παραγγέλουσι βιβλίον, ὀρίζοντες εἰς τὸν συγγραφέα τὸ μῆκος, τὸ πλάτος καὶ τὴν ὕλην αὐτοῦ ὡς τοῦ ἐνδύματος εἰς τὸν ῥάπτην. Τοιαύτη τέλος εἶναι ἡ κοινὴ μέθοδος· ἀλλ' ἐγὼ προτιμῶ ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὴν ἀρχῆν· ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν κλασικὴν ἀταξίαν δύναται ν' ἀναγνώσῃ πρῶτον τὰς τελευταίας τοῦ βιβλίου μου σελίδας καὶ ἔπειτα τὰς πρώτας, μετασχηματίζων οὕτω εἰς ἐπικὸν μυθιστόρημα τὴν ἀπέριττον καὶ φιλαλήθη διήγησίν μου.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Ποιος χρόνος κυριαρχεῖ στο δεῦτερο μισό του ποιήματος; Με ποια αφηγηματικὴ τεχνικὴ ἔχει συνδεθεῖ ἡ ὑπαρξὴ του συγκεκριμένου χρόνου;

Ορέστης Λάσκος, «Το Παρίσι»

Ξέρω ἓναν κύριο παράξενο πολὺ
που λόγια πάντ' ἀλλόκοτα μιλεῖ
για το Παρίσι
στην συντροφιά μας ὅταν ἔρθει νὰ καθίσει.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Λένε γι' αυτόν
πως από τα μαθητικά του χρόνια είχε ορίσει,
μοναδικό
μες στη ζωή του ιδανικό
να πάει στο Παρίσι.

Χρόνια και χρόνια τον μεθούσε
τ' ονειρεμένο αυτό ταξίδι
που ποθούσε.

Παντού για κείνο συζητούσε·
μες στα όνειρά του αυτό θωρούσε·
τόσο, που ο πόθος του με τον καιρό
του 'γινε μες στην ύπαρξή του ένα στολίδι
λαμπρό.

Να πάει στο Παρίσι...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Στο ακόλουθο απόσπασμα να εντοπίσετε και να καταγράψετε τρία εκφραστικά μέσα της επιλογής σας (π.χ. ρηματικά πρόσωπα, εικόνες, κ.ά.) και τρεις αφηγηματικούς τρόπους (π.χ. διήγηση, περιγραφή, διάλογος, κ.ά.).

Νίκος Μπακόλας, *Καταπάτηση*

Τώρα όλα καταντήσανε ένα χωράφι που σου το καταπατούν, σου το αρπάζουν σαν να είναι παιδικό παιχνίδι, το παλιό σκισμένο τόπι που το κλέβαν τα φτωχά της γειτονιάς κι έτρεχες στη

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

μάνια σου κλαμένος, μα σχεδόν με δίχως αποτέλεσμα – έξω από τις ξυλιές κι εκείνης, γιατί ήσουν μπουνταλάς και ανυπάκουος, που σε νουθετούσαν «να φυλάς τα πράγματά σου». Τώρα ποια να φυλάξεις και από πού να φυλαχτείς; Είναι σαν να μπαίνει το νερό στο σπίτι σου, από χαραμάδες σίγουρα αόρατες, πλημμυρίζεις, ίσως πνίγεσαι, κι ωστόσο λες, κουράστηκα, ας ξαπλώσω κι ό,τι γίνει. Και η ανακούφιση ή η παρηγοριά είναι να φυλλομετράς τη μνήμη σου και να ικανοποιείσαι πως δεν σάπισε ολόκληρος ο κόσμος, όχι ακόμα, παρά μόνο τα δύο πόδια του, το ένα χέρι, ίσως ένα μέρος από τα πνευμόνια, αλλά οπωσδήποτε τα πέντε έκτα του εγκεφάλου, που στο τελευταίο έχουν καταφύγει οι παρήγορές του μνήμες και ενδεχομένως να φορούνε το θαλασσινό αγέρι, σαν κάψουλες με συμπυκνωμένη ενέργεια.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

Ω Θεματικές Ενότητες Ω

Α. Τα Φύλα στη Λογοτεχνία

1. «Του νεκρού αδελφού»

Παραλογή

Η υπερφυσική ιστορία του νεκρού αδελφού, που τον σηκώνουν από το μνήμα οι κατάρες της μάνας, για να εκπληρώσει την υπόσχεση που έδωσε, είχε, όπως μαρτυρούν οι πολλές παραλλαγές, ευρύτατη διάδοση όχι μόνο σε όλο τον ελληνικό χώρο, αλλά και στους βαλκανικούς και τους άλλους λαούς της Ευρώπης.

Η προέλευση του τραγουδιού αυτού έχει απασχολήσει πολύ τους μελετητές. Σήμερα όλοι συμφωνούν ότι το τραγούδι είναι από τα πιο παλιά ελληνικά τραγούδια και πλάστηκε πριν από τον 9ο μ.Χ. αιώνα στην περιοχή της Μ. Ασίας. Ακόμη υποστηρίζεται ότι ο μύθος του συνδέεται με την αρχαία μυθολογία, την επάνοδο του Άδωνη στη γη ή την ιστορία της Δήμητρας και της Κόρης.

Το θέμα το έχουν χρησιμοποιήσει στα έργα τους πολλοί λογοτέχνες, Έλληνες και ξένοι. Ο C. Faurel είχε επισημάνει τις ομοιότητες που παρουσιάζει η μπαλάντα Λεονόρα (1773) του Γερμανού ποιητή G. A. Bürger με το Τραγούδι του νεκρού αδελφού. Από τους Έλληνες δραματοποίησαν το τραγούδι ο Αργ. Εφταλιώτης, ο Φώτος Πολίτης και ο Ζ. Παπαντωνίου.

Το ακόλουθο δημοτικό τραγούδι ανήκει στην υποκατηγορία των παραλογών. Για τα γενικότερα χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών, καθώς και για τα ειδικότερα γνωρίσματα των παραλογών, μπορείς να συμβουλευτείς το αντίστοιχο κεφάλαιο από το **Τετράδιο Μελέτης**.

Μάνα με τους εννιά σου γιους και με τη μια σου κόρη,
την κόρη τη μονάκριβη την πολυαγαπημένη,
την είχες δώδεκα χρονώ κι ήλιος δε σου την είδε!
Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει,
στ' άστρι και τον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της.

5

Προξενιτάδες ήρθαν από τη Βαβυλώνα,
να πάρουνε την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

- Οι οχτώ αδερφοί δε θέλουνε κι ο Κωσταντίνος θέλει.
«Μάνα μου, κι ας τη δώσομε την Αρετή στα ξένα, 10
στα ξένα κει που περπατώ, στα ξένα που πηγαίνω,
αν πάμ' εμείς στην ξενιτιά, ξένοι να μην περνούμε.
- Φρόνιμος είσαι, Κωσταντή, μ' άσκημα απιλογήθης.
Κι α μόρτει, γιε μου, θάνατος, κι α μόρτει, γιε μου, αρρώστια,
κι αν τύχει πίκρα γή χαρά, ποιος πάει να μου τη φέρει;
- Βάλλω τον ουρανό κριτή και τους αγιούς μαρτύρους, 15
αν τύχει κι έρτει θάνατος, αν τύχει κι έρτει αρρώστια,
αν τύχει πίκρα γή χαρά, εγώ να σου τη φέρω».
- Και σαν την επαντρέψανε την Αρετή στα ξένα,
κι εμπήκε χρόνος δίσεχτος και μήνες οργισμένοι 20
κι έπεσε το θανατικό, κι οι εννιά αδερφοί πεθάναν,
βρέθηκε η μάνα μοναχή σαν καλαμιά στον κάμπο.
Σ' όλα τα μνήματα έκλαιγε, σ' όλα μοιρολογιόταν,
στου Κωσταντίνου το μνημειό ανέσπα τα μαλλιά της.
«Ανάθεμά σε, Κωσταντή, και μυριανάθεμά σε,
οπού μου την εξόριζες την Αρετή στα ξένα! 25
το τάξιμο που μου 'ταξες, πότε θα μου το κάμεις;
Τον ουρανό 'βαλες κριτή και τους αγιούς μαρτύρους,
αν τύχει πίκρα γή χαρά, να πας να μου τη φέρεις».
Από το μυριανάθεμα και τη βαριά κατάρα,
η γης αναταράχτηκε κι ο Κωσταντής εβγήκε. 30
Κάνει το σύγνεφο άλογο και τ' άστρο χαλινάρι,
και το φεγγάρι συντροφιά και πάει να της τη φέρει.
- Παίρνει τα όρη πίσω του και τα βουνά μπροστά του.
Βρίσκει την κι εχτενίζονταν όξου στο φεγγαράκι.
Από μακριά τη χαιρετά κι από κοντά της λέγει: 35
«Άιντε, αδερφή, να φύγομε, στη μάνα μας να πάμε.
- Αλίμονο, αδερφάκι μου, και τι είναι τούτη η ώρα;
Αν ίσως κι είναι για χαρά, να στολιστώ και να 'ρθω,
κι αν είναι πίκρα, πες μου το, να βάλω μαύρα να 'ρθω.

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

- Έλα, Αρετή, στο σπίτι μας, κι ας είσαι όπως και αν είσαι». 40

Κοντολυγίζει τ' άλογο και πίσω την καθίζει.

Στη στράτα που διαβαίνανε πουλάκια κιλαηδούσαν,
δεν κιλαηδούσαν σαν πουλιά, μήτε σαν χελιδόνια,
μόν' κιλαηδούσαν κι έλεγαν ανθρωπινή ομιλία:

«Ποιος είδε κόρην όμορφη να σέρνει ο πεθαμένος! 45

- Άκουσες, Κωσταντίνε μου, τι λένε τα πουλάκια;

- Πουλάκια είναι κι ας κιλαηδούν, πουλάκια είναι κι ας λένε».

Και παρεκεί που πάγαιναν κι άλλα πουλιά τούς λένε:

«Δεν είναι κρίμα κι άδικο, παράξενο μεγάλο,
να περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους! 50

- Άκουσες, Κωσταντίνε μου, τι λένε τα πουλάκια;

πως περπατούν οι ζωντανοί με τους απεθαμένους.

- Απρίλης είναι και λαλούν και Μάης και φωλεύουν.

- Φοβούμαι σ', αδερφάκι μου, και λιβανιές μυρίζεις.

- Εχτές βραδís επήγαμε πέρα στον Αϊ-Γιάννη, 55

κι εθύμιασέ μας ο παπάς με περισσό λιβάνι».

Και παρεμπρός που πήγανε, κι άλλα πουλιά τούς λένε:

«Για ιδές θάμα κι αντίθαμα που γίνεται στον κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερή να σέρνει ο πεθαμένος!»

Τ' άκουσε πάλι η Αρετή κι εράγισε η καρδιά της. 60

«Άκουσες, Κωσταντάκη μου, τι λένε τα πουλάκια;

- Άφισ', Αρέτω, τα πουλιά κι ό,τι κι α θέλ' ας λέγουν.

- Πες μου, πού είναι τα κάλλη σου, και πού είν' η λεβεντιά σου,

και τα ξανθά σου τα μαλλιά και τ' όμορφο μουστάκι;

- Έχω καιρό π' αρρώστησα και πέσαν τα μαλλιά μου». 65

Αυτού σιμά, αυτού κοντά στην εκκλησιά προφτάνουν.

Βαριά χτυπά τ' αλόγου του κι απ' εμπροστά της χάθη.

Κι ακούει την πλάκα και βροντά, το χώμα και βοΐζει.

Κινάει και πάει η Αρετή στο σπίτι μοναχή της.

Βλέπει τους κήπους της γυμνούς, τα δέντρα μαραμένα 70

βλέπει το μάλσαμο ξερό, το καρυοφύλλι μαύρο,

βλέπει μπροστά στην πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα.

Βρίσκει την πόρτα σφαλιστή και τα κλειδιά παρμένα,

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

και τα σπιτοπαράθυρα σφιχτά μανταλωμένα.

Κτυπά την πόρτα δυνατά, τα παραθύρια τρίζουν.

75

«Αν είσαι φίλος διάβαινε, κι αν είσαι εχθρός μου φύγε,

κι αν είσαι ο Πικροχάροντας, άλλα παιδιά δεν έχω,

κι η δόλια η Αρετούλα μου λείπει μακριά στα ξένα.

- Σήκω, μανούλα μου, άνοιξε, σήκω, γλυκιά μου μάνα.

- Ποιος είν' αυτός που μου χτυπάει και με φωνάζει μάνα;

80

- Άνοιξε, μάνα μου, άνοιξε κι εγώ είμαι η Αρετή σου».

Κατέβηκε, αγκαλιάστηκαν κι απέθαναν κι οι δύο.

Ερμηνευτική προσέγγιση

1. Γραμματολογικά στοιχεία

Το παραπάνω δημοτικό τραγούδι ανήκει στην υποκατηγορία των **παραλογών**. Συνεπώς, εμφανίζει και τα γενικότερα χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών, αλλά και τα ειδικότερα γνωρίσματα των παραλογών. Για τα γενικότερα χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών, καθώς και για τα ειδικότερα γνωρίσματα των παραλογών, μπορείτε να συμβουλευτείτε το αντίστοιχο κεφάλαιο από το **Τετράδιο Μελέτης**.

2. Θεματικοί άξονες

Κεντρικό θέμα του τραγουδιού είναι η προσωρινή επάνοδος του νεκρού αδερφού στον επάνω κόσμο, προκειμένου να επιστρέψει στη μητέρα του η Αρετή, που έχει ξενιτευτεί. Ευρύτεροι θεματικοί άξονες είναι οι οικογενειακές σχέσεις, ο γάμος και ο κοινωνικός του ρόλος, η ξενιτιά και η δυστυχία που προκαλεί στα αγαπημένα πρόσωπα, η δύναμη της κατάρας και του όρκου, το δίπολο ζωή-θάνατος, καθώς και οι διαρκείς μεταβολές του τροχού της τύχης.

3. Δομή – Χωρισμός ενοτήτων

1^η ενότητα, στ. 1-17 => Η αρχή της ιστορίας

2^η ενότητα, στ. 18-32 => Η ανατροπή των δεδομένων

3^η ενότητα, στ. 33-41 => Το ταξίδι στη Βαβυλώνα

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

4^η ενότητα, στ. 42-65 => Η περιπετειώδης επιστροφή

5^η ενότητα, στ. 66-82 => Η εκπλήρωση του όρκου και το τέλος της ιστορίας

4. Τα πρόσωπα

Κωνσταντής: Είναι ο πρωταγωνιστής της παραλογής και το πρόσωπο-κλειδί για τη λύση του δράματος. Αποτελεί τον κινητήριο μοχλό της υπόθεσης. Ξεχωρίζει καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας. Όσο ήταν ζωντανός, ξεχώριζε μεταξύ των άλλων αδελφών του, καθώς ήταν αυτός που πήρε την απόφαση για να παντρευτεί η Αρετή. Ακόμη και νεκρός, όμως, τηρεί τον όρκο που είχε δώσει όσο ζούσε, αφηφώντας ακόμη και τα όρια μεταξύ ζωής και θανάτου. Εμφανίζεται δυναμικός και αποφασιστικός.

Μητέρα: Είναι ο αρχηγός της οικογένειας, συμβολίζει το εθιμοτυπικό οικογενειακό δίκαιο, το οποίο οφείλουν να υπακούουν τα υπόλοιπα μέλη. Αγαπάει τα παιδιά της υπέρμετρα, ωστόσο μοιάζει να δένεται περισσότερο με την Αρετή.

Αρετή: Αποτελεί τυπικό δείγμα γυναικείας συμπεριφοράς στις παραδοσιακές κοινωνίες. Δεν έχει προσωπική βούληση, αντίθετα εκτελεί τυφλά με βάση τις υποδείξεις του οικογενειακού της περιβάλλοντος. Δεν παίρνει πρωτοβουλίες, ούτε έρχεται σε σύγκρουση με κανέναν. Βέβαια, αν και είναι παθητική και συγκαταβατική, αυτό δεν σημαίνει ότι στερείται κριτικής σκέψης και παρατηρητικότητας, στοιχείο που αποδεικνύεται κατά τη διάρκεια του ταξιδιού της επιστροφής.

Πουλιά: Δεν είναι πραγματικά πρόσωπα, αλλά ο ρόλος τους είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς βοηθούν στη λύση του δράματος. Μάλιστα, συμβάλλουν στην ενίσχυση του παραμυθιακού και μεταφυσικού στοιχείου της παραλογής. Επιπλέον, παρουσιάζουν ανθρώπινα χαρακτηριστικά (προσωποποίηση), ενώ συγχρόνως συνιστούν σημαντικό μοτίβο των δημοτικών τραγουδιών.

5. Αφηγηματικές τεχνικές

Αφηγητής: Κατά βάση, ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός, καθώς δεν συμμετέχει στη δράση, αλλά γνωρίζει τα πάντα για τα πρόσωπα, συνεπώς είναι παντογνώστης. Βέβαια, στους τρεις πρώτους στίχους απευθύνεται στη μητέρα σε β' πρόσωπο, δίνοντας την ψευδαίσθηση του αφηγηματικού τρόπου του διαλόγου και προσδίδοντας με τον τρόπο

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

αυτό αμεσότητα και παραστατικότητα. Με τη χρήση του β' προσώπου δημιουργεί μια συναισθηματική εμπλοκή με τα πρόσωπα, ενώ με το γ' πρόσωπο κατακτά μια απόσταση από τα δρώμενα, συναισθηματική, αλλά και πραγματική.

Αφηγηματικός χρόνος: Η αφήγηση είναι γραμμική, χωρίς αναδρομές (προλήψεις ή αναλήψεις) που διαταράσσουν την ευθύγραμμη πορεία των γεγονότων. Κυριαρχεί ο Παρατατικός, που φανερώνει την επαναληψιμότητα και τη διάρκεια των πράξεων, καθώς και ο Ενεστώτας, που αποδίδει ζωντάνια στις σκηνές.

Αφηγηματικοί τρόποι: Στην αφήγηση εναλλάσσονται οι αφηγηματικοί τρόποι της διήγησης, της περιγραφής και του διαλόγου. Αυτή η εναλλαγή ενισχύει τη ζωντάνια και τη δραματική ένταση του δημοτικού τραγουδιού. Ιδίως, ο ρόλος της περιγραφής και των εικόνων είναι πολύ σημαντικός, καθώς αυτές προσδίδουν θεατρικές και σκηνικές διαστάσεις στα πρόσωπα και τον χώρο.

6. Εκφραστικά Μέσα

Γλώσσα – Ύφος: Η γλώσσα είναι η απλή, λαϊκή, δημοτική γλώσσα του δημοτικού τραγουδιού. Κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά, ενώ τα επίθετα είναι περιορισμένα, στοιχείο που φανερώνει την έκφραση του καιρίου και ουσιώδους. Το ύφος είναι λιτό, απλό, χωρίς περιττά στολίδια. Η παραλογή χαρακτηρίζεται από εκφραστική λιτότητα, η σύνδεση είναι παρατακτική με την κυριαρχία του συμπλεκτικού συνδέσμου και.

Σχήματα λόγου:

1. Ασύνδετο σχήμα («κατέβηκε, αγκαλιάστηκαν»)
2. Αντίθεση («οι οχτώ αδερφοί δε θέλουνε κι ο Κωσταντίνος θέλει», «κι αν τύχει πίκρα γή χαρά»)
3. Προσωποποίηση («και μήνες οργισμένοι»)
4. Παρομοίωση («σαν καλαμιά στον κάμπο», «δεν κιλαηδούσαν σαν πουλιά, μήτε σαν χελιδόνια»)
5. Μεταφορά («εράγισε η καρδιά της»)

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

6. Επανάληψη («βλέπει τους κήπους της γυμνούς, τα δέντρα μαραμένα, βλέπει το μάλσαμο ξερό, το καρυοφύλλι μαύρο»).
7. Νόμος των τριών («αν τύχει κι έρτει θάνατος, αν τύχει κι έρτει αρρώστια, αν τύχει πίκρα γή χαρά, εγώ να σου τη φέρω»).

Εικόνες:

1. Οπτικές: «στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει, στ' άστρι και τον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της», «βλέπει μπροστά στην πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα».
2. Οπτικοακουστικές: «σ' όλα τα μνήματα έκλαιγε, σ' όλα μοιρολογιόταν, στου Κωσταντίνου το μνημειό ανέσπα τα μαλλιά της».
3. Ακουστικές: «η γης αναταράχτηκε», «πουλάκια κιλαηδούσαν», «Κι ακούει την πλάκα και βροντά, το χώμα και βοΐζει».
4. Κινητικές: «κι ο Κωσταντής εβγήκε», «Αυτού σιμά, αυτού κοντά στην εκκλησιά προφτάνουν».
5. Οσφρητικές: «κι εθύμιασέ μας ο παπάς με περισσό λιβάνι»

7. Θέματα για σχολιασμό

- ✚ Κοινωνικό περιεχόμενο (τραγική ιστορία μιας πολυμελούς οικογένειας)
- ✚ Συνάφεια με την αρχαία τραγωδία (δραματική ένταση, χρήση της τραγικής ειρωνείας, κορύφωση και λύση της υπόθεσης, κ.ά.).
- ✚ Το έθιμο του προξενιού και ο θεσμός του γάμου
- ✚ Η λειτουργία του όρκου
- ✚ Η θέση της γυναίκας στις παραδοσιακές κοινωνίες
- ✚ Το μοτίβο της ξενιτιάς και ο νόστος στην πατρίδα

8. Ερωτήσεις προέκτασης

1. Ποιες σκέψεις και διαθέσεις σάς υποβάλλουν οι επτά πρώτοι στίχοι;
2. Το τραγούδι κινείται ανάμεσα σε δυο κόσμους: τον κόσμο του πραγματικού και τον κόσμο του φανταστικού. Να βρείτε πώς συνυφαίνονται οι δυο αυτοί κόσμοι, αφού επισημάνετε τα σχετικά χωρία.
3. Ποιος είναι ο ρόλος του όρκου μέσα στο τραγούδι;

Απλά και Κατανοητά η Γνώση!

4. Από τα στοιχεία του τραγουδιού να βρείτε μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά των παραλογών, ως προς το θέμα και τη μορφολογία.
5. Η συγκεκριμένη παραλογή εγείρει προβληματισμούς αναφορικά με τη δομή και τη διαχρονική λειτουργία της οικογένειας και των σχέσεων των μελών της, τον ρόλο των αγοριών και των κοριτσιών. Να επιβεβαιώσετε την παραπάνω άποψη με παραδείγματα μέσα από το τραγούδι.
6. Ας υποθέσουμε ότι έχουμε τη δυνατότητα να μεταφέρουμε τη 12μελή οικογένεια της παραλογής σε διαφορετικά ιστορικά και χρονολογικά πλαίσια. Μπορείτε να φανταστείτε τι θα γινόταν σε μια ανάλογη περίπτωση στις μέρες μας;
7. Πιστεύετε πως το συγκεκριμένο κείμενο παρουσιάζει συνάφεια με την ευρύτερη θεματική ενότητα «Τα φύλα στη λογοτεχνία»; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές στο τραγούδι.

Αξίες για μια ζωή!

- ✓ Εξυπνάδα
- ✓ Κριτική Σκέψη
- ✓ Αυτοπεποίθηση

Βρες τον Καθηγητή σου! στο arnos.gr

Ο Καθηγητής - Δάσκαλος arnos.gr:

- ★ **Διδάσκει** μεθοδικά και οργανωμένα με το Τετράδιο Σπουδής.
- ★ **Καθοδηγεί** το Μαθητή να μαθαίνει βήμα - βήμα.
- ★ Οδηγεί στην **Αυτομάθηση**.
- ★ **Υλοποιεί** τους στόχους του μαθήματος.
- ★ **Πιστοποιεί** με διαγωνίσματα την πρόοδο του Μαθητή.

Γιατί επιλέγω Τετράδιο Σπουδής;

- ★ Είναι απαραίτητο διδακτικό εργαλείο βασισμένο στους στόχους του μαθήματος και τον τρόπο Υλοποίησής του.
- ★ Σε αυτό βρίσκεται το υλικό Διδασκαλίας για τον Καθηγητή και Μελέτης για το Μαθητή.
- ★ Το Τετράδιο Σπουδής σε συνδυασμό με το course οδηγούν το **Μαθητή** στην **Αυτομάθηση**.
- ★ Είναι το Φροντιστηριακό Εγχειρίδιο πραγματοποίησης της **online διδασκαλίας με φυσικό τρόπο**.
- ★ Με αυτό **ενημερώνονται** άμεσα **οι γονείς** και **ελέγχουν την πρόοδο** του παιδιού τους.

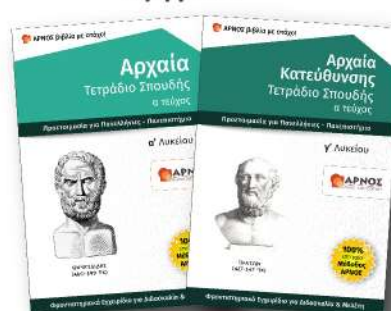
Τετράδια Σπουδής για:

Λύκειο

Μαθηματικά

Αρχαία

Γλωσσα

Χημεία

16-18
ετών

